

ningen lätt vara funnen till att intet i förevarande ärende i den Kongl. propositionen förekommer. Anledningarne till en sådan försynthet synas emellertid undanröjda, då intet mera eller annat begäres för den medicinska undervisningen vid Upsala universitet, än som för samma undervisning vid Karolinska institutet är begärddt.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, får jag härmedelst vördsamt föreslå, det behagade Riksdagen,

bevilja 600 kronor årligen såsom tillökning i arvodet åt amanuensen i normal anatomi vid Upsala universitet att i universitetets stat uppföras.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhåller jag.

Stockholm den 28 Januari 1875.

Sigurd Ribbing.

N:o 41.

Af Herr Brun: Om bestämmande af sträckningen för Norra stambanan från Hybo i Helsingland.

Det är en erkänd sak, att de lätta kommunikationsanstalterna verksammare än allt annat befordra ett lands utveckling; att dessa för de skilda folken och orterna så att säga assimilera alla menskliga förhållanden. Det är ock numera i vårt land erkändt, att bland de lätta förbindelsemedlen jernvägarne intaga det främsta rummet, och den miss-tröstan, man för ej länge sedan hyste, att vårt folk icke skulle förmå

bära kostnaderna af detta sistnämnda yppersta men dyra kommunikationsmedel, hafva de goda resultat, som jernvägarne allestädes inom riket lemnat, förbytt, som jag hoppas, till en numera allmän öfvertygelse, att en landsdel icke förmår utveckla eller göra rätt bruk utaf sina naturtillgångar, derest den icke erhåller bistånd af ifrågavarande mäktiga hjälpmedel.

Om denna åsigt är den rätta, om dessa erfarenheter af jernvägarne äro de, man vunnit inom den södra hälften af vår halfö, så måste samma åsigt vara tillförlitlig och minst enahanda goda resultat vara att förvänta af en ändamålsenligt anlagd jernväg upp genom den norra delen af riket, der vintern håller hamnarne längre tillslutna, och der behofven af varubyte äro större än inom någon annan del af riket, och der man slutligen eger lofvande utsigter för framtiden i en liflighet och företagsamhet, som redan nu är relativt större, samt i en folkmängdstillväxt, som är starkare än annorstädes i riket. Förklarligt är det derföre, att Norrlands befolkning betraktar anläggningen af den Norra stambanan såsom en *sin* lifsfråga, och att önskningarne deruppe äro lifliga för att det efterlängtrade beröringsmedlet med det öfriga riket må göras så *allmängagneligt* för landets innebyggare som möjligt.

Att vid ifrågavarande vidsträckta jernvägsanläggning ej blott olika åsikter kunna förekomma, utan också lokala och enskilda intressen skola söka göra sig gällande, är blott hvad som alltid är vanligt vid bestämmandet af jernvägssträckningar.

Då emellertid ingen angelägenhet under närvarande tid är af en så betydlig vikt för Norrlands befolkning som den ifrågavarande; då ett för de norrländska provinserna och för hela riket rätt gjordt val af den allmängagneligaste sträckningen för stambanan ovilkorligen betingar, att noggrann hänsyn tages till åtskilliga för Norrland egendomliga förhållanden, hvarigenom stambaneanläggningen med dess verkningar icke bör beräknas på alldeles samma sätt inom Norrland, som man gjort för den södra delen af riket, och då jag slutligen har mig bekant, att förslag äro å bane och åsikter uttalats, om hvilka jag befarar att, derest de finge framgång, de skulle förrycka hufvudändamålet med den Norra stambanan, göra Norrland illa betjenadt med jernvägen och derigenom åstadkomma inom de flesta och mest betydande af Norrlands landskap ett hinder för vidare utveckling samt till följd deraf en betänkelig misräkning för staten — så anser jag det vara min pligt, såsom ombud vid Riksdagen, att till Riksdagens begrundande framställa de åsikter uti förevarande viktiga fråga, som jag dels sjelf hyser, dels vet att flertalet af Norrlands innebyggare delar.

Hvad som för bestämmandet af Norra stambanans riktning i fortsättningen från Hybo i vestra Helsingland torde vara nödvändigt att *allra först* få afgjort och hafva fullt klart för sig, det är hvad som skall utgöra *hufvudmålet med Norra stambanan*. I denna hufvudfråga är ej blott jag utan de allra flesta norrländingar öfvertygade om, att hufvudändamålet med den Norra stambanan bör vara *att bereda de norrländska provinsernas innebyggare så allmänt som möjligt en lätt beröring med Sveriges öfriga folk och landskap*, — och att alla sidomål eller enskilda mål och sträfvanden böra underordnas detta hufvudmål.

Erkännes deremot icke detta vara hufvudmålet för Norra stambanan, så har Norrlands folk bedragit sig i sin väntan på en för dem och deras näringar ändamålsenlig stambana likasom på de löften derom, som de trott sig hafva erhållit, samt på ett erkännande af deras icke obetydliga skattebidrag, hvarom de tåligt och med förtroende till sina landsmän gjort sig förhoppning; och man må icke undra på, om under sådana förhållanden Norrlands befolkning skulle känna sig tillbakasatt och otillfredsställd.

Mig förefaller det som förfäktarne af den vestra sträckningen från Hybo, vid talet om den »genare vägen» öfver Jemtland till Norge, hafva för sig *ett annat* hufvudmål än det rent norrländska, nemligen antingen afse fördelen för en och annan ort i Sverige att komma på genaste väg till Trondhjem, eller också ömvänt fördelen för Trondhjems-trakten och Jemtland att få beqvämaste förbindelse med mellersta Sverige. Men månne det i någotdera fallet kan vara rätt eller välbetänkt att göra den öjemförligt största delen af Norrlands folk till stjuvfarn? — Hvaruti värdet af den mycket framhållna »genare» eller »kortare» vägen eljest skulle bestå, kan jag ej finna; ty naturligt är, att i samma mån som man »genar» öfver Jemtland åt Norge aflägsnar man sig *från den bättre delen* af Norrland och bereder för dess folk och näringslif obevämligheter och hinder, hvilka man i stället just genom stambanans dragande till de bättre delarne af Norrlands provinser borde söka att öfvervinna eller förminska; och med hänsyn till påräknad inkomst för staten af Norra stambanan måste det alltid blifva en förlust, om banan icke förlägges till de orter i Norrland, som ega förmåga att förse jernvägen med tillräcklig forsling och inkomst.

Antagande nu emellertid, att hufvudmålet med Norra stambanan verkligen är att sätta Norrland i intim beröring med den södra delen af riket, att låta norrländingarne vederfaras rättvisa och likställighet i förhållanden med de södra landskapens innebyggare, samt att till hela rikets gemensamma gagn och styrka utveckla de norrländska landskapen i de

riktningar och till de delar, som dessa landskap kunna utvecklas, så uppstår *den andra frågan, hvilka naturliga resurser eger Norrland till utveckling, och till hvilka delar af Norrlands stora areal sträcker sig en sådan förmåga?* Och denna frågas utredning anser jag vara af *den största vikt* vid bestämmandet af en stambanas anläggning i Norrland.

Som bekant är, skiljer sig den norra hälften af Sverige eller det så kallade Norrland högst väsentligt från den södra delen af riket. Norrlands vestra gräns utgöres af den svensk-norska fjellryggen, från hvilken utsöndrade bergåsar nedlöpa i sydostlig riktning och sänka sig efterhand mot Bottniska viken. Inom denna långsträckt del af Sverige är det framför allt *kuststräckan* efter Bottniska viken på en bredd af öfver hufvud taget 6 till 7 mil, som innehålla för vanligt jordbruk tjenlig jord, det vill säga finare slamjord och lera, ett för våra vanliga sädeslags och kulturväxters framkomst och mognad tjenligt klimat samt hyser, till följd deraf, den egentliga befolkningen. Vid en höjd öfver hafvet af 5 till 600 fot är redan inom södra delen af Norrland, till exempel i Helsingland, sädesodlingen, till följd af klimatets hårdhet, osäker, och blir det naturligtvis ännu mera längre norrut. Vid denna höjd öfver hafvet är det också slut med leran; den upphör till exempel i Helsingland vid Hofva by i Färila socken, ungefär 7 mil fogelvägen från kusten. Jordmänen antager här vesterut mer och mindre karaktären af grus, blandadt med den humus, som i tidernas längd samlat sig på ytan. För bibehållandet af en sådan jordmån vid växtkraft fordras, såsom bekant är, tillförsel af mera gödsel, än för den finare slamjorden och lermyllan; och man har inom Norrland från både äldre och senare tid varnande exempel på huru det går med denna grusiga jord, när odlaren icke mäktar underhålla henne med tillräcklig gödning. Sålunda förekomma till exempel inom Herjeådalen ställen, som i fordomtima varit odlade, men nu stå öfvervuxna med gammal barrskog, och om dylika nedslående erfarenheter från senaste tid saknas icke heller exempel, och jag kan anföra sådana *just från den trakt inom Ljusdal, omkring »Wälje»* efter den ifrågasatta *»Ramsjölinien»*, hvarest de i slutet af 1850- och början af 1860-talet af personer i Ljusdal under stora förhoppningar och med understöd af statsmedel utförda odlingarne af Als-, Lop-, Baggbo- och Stormyrarne till betydliga vidder nu redan måst till allra största delen öfvergifvas och lemnas i ödesmål.

Alldeles oriktig är derföre den föreställningen, att man utaf de vestra delarne af Norrland kan åstadkomma någonting jemförligt med kustlandet. Visserligen finnes det på sina ställen, hvad jordmänen vidkommer, undantag i hvad som nyss är anfördt såsom regel för Norrland

Så till exempel bildar, såsom väl bekant är, en del af provinsen Jemtland omkring Storsjön med sin kalkblandade grund en betydande »oas i öknem», och på andra ställen, såsom inom Hede pastorat i vestra delen af Herjedalen jemte åtskilliga ställen i de nordligare landskapen, förekommer i de inre vestra delarne god jord, men hvad som på alla dessa vestligt och högt öfver hafvet belägna delar af landet icke kan hjälpas af någon jordmån, icke heller af någon menskelig åtgärd, det är klimatets hårdhet och de deraf tidigt inträffande förödande nattfrosterne, som sällan och på sina ställen aldrig tillåta sädesslagen att mogna.

Redan med hänsyn till dessa, som jag hoppas, tillräckligt kända naturliga och klimatiska förhållanden inom Norrland, föranledes jag hemställa, huruvida det skulle vara välbetänkt att draga den norrländska stambanan från den del af landet, som utgör Norrlands egentliga kärna, så i afseende till den allmänna modernäringen, jordbruket, som också till de andra näringsgrenarne.

Beträffande nu dessa »andra näringsgrenar», hvaraf Norrlands befolkning har sitt uppehälle, så visa sig, vid en undersökning om dem, framtidsutsigterna för de *vestra* delarne af den norrländska landsträckan ännu ofördelaktigare. Förutom med jordbruket och boskapsskötseln uppehålla sig nemligen Norrlands innebyggare *dels* med fiske efter kusten, som lemna uppehälle at betydlig del af befolkningen, *dels* med skeppsbyggeri, som lemna ett viktigt bidrag till Sveriges handelsflotta; *vidare* med jernbruks- och annan bruks- och fabriksrörelse och slutligen med den högst betydande trävarurörelsen. Af dessa näringsfång kunna naturligtvis hvarken kustfisket eller skeppsbyggeriet till ens någon del förflyttas vester in åt landet, utan måste förblifva der de äro, vid kusten. De större norrländska jernbruken ligga, så vidt jag känner, inom området för det så kallade kustlandet. Likadant är förhållandet med alla större sågverken inom Norrland; och hvarken de gamla jernbruken eller de anlagda stora sågverken, hvilka för närvarande innehafva den allra största delen af för jernbruks- och trävarurörelsen tillgänglig skog inom Norrland, och som för kostnader af många millioner riksdaler beredt sig, förutom sjelfva verkens anläggning, ordnade flottleder från skogarne ända till 30 mil inifrån landet, och hvilkas innehafvare längesedan gjort den erfarenhet, att flottningen nedefter floderna, hvilka lemna både bärkraft och drifkraft, är *det billigaste transportmedlet för skogsprodukterna* som kan utfinnas, — dessa storartade anläggningar af jernbruk och sågverk med sina ansenliga skeppningsplatser, der flera tusental af menniskor inom hvarje kustprovins äro sysselsatta, lära icke heller rifva upp sina bopålar och flytta från sina egande och ordnade platser och anläggningar, och detta så mycket

mindre nu, sedan man alltmera börjat kombinera jernbruks- och sågverksrörelsen på det sätt, att den förra erhåller en betydlig del af sitt kolbehof genom affallet från den senare.

Hvarpå de, som vilja förlägga den norra stambanan till det vestra området af Norrland, med frångående af kustlandet, bygga sina förhoppningar om en sådan utveckling af de vestra delarne, att stambanan skulle förtjena att derstädes anläggas, är således för mig obegripligt; och jag anser att det bör vara en skyldighet för dem, som begära en vestlig riktning, att uppgifva och styrka hvarpå de grunda sina förhoppningar. Så länge verkliga skäl och bevis för möjligheten och sannolikheten af en sådan utveckling af de vestra delarne af Norrland icke kunna förebringas, måste jag antaga, att ifrågavarande personers åsikter härröra af otillräcklig undersökning och kännedom om de hithörande norrländska förhållandena. Så mycket mera föranledes jag till detta antagande, som jag till exempel hört en framstående man, för hvars stora insigter i andra ämnen samt rena tänkesätt jag hyser största tillit, jemföra motståndet mot Norra stambanans dragning till de vestra, till jordmån och klimat sänre lottade delarne af Norrland med de farhågor, som vid den södra stambanans anläggning uttalades mot valet af den magra Nässjö-linien i Småland. Men denna jemförelse är ju allt för haltande. På Smålands om också lika magra Nässjö-linie ligger dock stambanan rättvisligen *midt emellan* rikets gamla odlade bygder och provinser, *lika fördelade på båda sidor om stambanan*. Ett alldeles *motsatt förhållande* skulle blifva inom Norrland, om stambanan derstädes förlades på den »vestra gränsen», för det mera befolkade kustlandet. Här skulle då stambanan med obetydliga undantag, utgörande egentligen Jemtlands län, komma att ega så godt som *allt på den ena sidan* och *nästan intet på den andra*, nemligen på östra sidan den för jordbruket tjenliga jorden och klimatet, den ojemförligt största delen af befolkningen samt all nämnvärd industri, då deremot på den vestra sidan skulle komma att finnas blott och bart ett jordbruk, som i allmänhet icke tillåter annat än foderväxtodling och boskapsskötsel att drivas, och hvarest de ofördelaktiga klimatiska förhållandena icke genom någon åtgärd kunna förändras.

På en annan, af personer inom Jemtland uttalad åsigt måste jag också anhålla att få fästa uppmärksamhet, och lemna den vederläggning, denna uppgift förtjenar. Den innehåller nemligen en antydan eller ett försök att göra troligt, att det norrländska kustlandet numera skulle hafva framskridit så långt i utveckling, att dess krafter vore nära uttömda och landet ej mäktigt af stort mera, men att deremot de »vestra delarne» af Norrland skulle ega sparade krafter eller bättre resurser till

framtida utveckling. Till vederläggning af detta oriktiga påstående och på samma gång till nödigt bemötande af de, enligt min uppfattning, väl långt sträckta anspråken från Jemtland på förmåner af jernvägsanläggningarne, behöfver jag blott hänvisa till de tillgängliga statistiska uppgifterna samt det af Statskontoret utgifna generalsammandraget öfver bevillningen, fast egendom m. m. inom riket, och hvaraf visar sig:

att folkmängden i samtliga fem norrländska länen utgör tillsammans	550,837 inv.
hvaraf för Jemtlands län, Herjeådalen deri inberäknad, kommer blott	72,506 inv.

att inom de norrländska länen folkmängdstillväxten år 1873 utgjort: i procenttal för Gefleborgs län	2,22.
» » » Vesternorrlands län	2,46.
» » » Vesterbottens län...	1,54.
» » » Norrbottens län.....	2,15.
men inom Jemtlands län blott	1,50.

Således har Jemtlands län ej stort mer än $\frac{1}{8}$ af hela Norrlands befolkning, och folkmängdstillväxten i Jemtland står *lägre* än i de andra norrländska länen;

att vidare uppskattade fastighetsvärdet för hela Norrland utgör	kronor 202,200,513.
deri Jemtland har andel för blott	» 22,678,000.

att uppskattad inkomst för samtliga norrländska länen utgör	» 31,512,595.
deraf Jemtlands län eger endast	» 2,363,442.

att summan af bevillningen efter alla tre artiklarne utgör för de fem norrländska länen	» 402,067.
men att Jemtlands län dertill bidrager med endast	» 35,819.

och att Jemtlands län således uti alla dessa viktiga hänseenden intager knappast en tiondedel af det sammanlagda Norrland, hvadan för dess skull Norra stambanan icke torde böra förläggas i en riktning som skulle vara ofördelaktig för de öfriga, mera betydande norrländska länen, detta så mycket mindre, som Jemtland ändock får förmånen af jernvägsförbindelse, nemligen från öster till vester.

I det föregående tror jag mig nu hafva ådagalagt, att det icke är förenligt med billighet och icke heller med statshushållning att vare sig för Norge eller för Jemtland göra de stora norrländska bygderna mindre väl lottade på jernvägsförbindelse med det öfriga riket. Tydligt är, att en forsling uppför höjderna: 5, 7 à 10 mil, med stigning af 6 till 1,200

1,200 fot, skall mången gång göra jernvägen värdelös, åtminstone för den tyngre forslingen, som kustlandet eljest skulle ha att rikligt erbjuda. Inom kustlandet håller redan nu åtskillig rörelse på att förtvina i brist på tidsenlig, lätt kommunikation. Sålunda finnas redan inom Helsingland flera jernbruk, som dels måst alldeles nedlägga sin tillverkning, såsom Franshammars och Andersfors bruk, emedan dessa, belägna i skogstrakter, 4 à 5 mil från hafvet, icke kunna bära den numera dyra landsvägsforslingen för malm och jern. Vid andra, såsom Hedvigsfors bruk, Moviken och Strömbacka bruk, är jernstillverkningen af samma skäl inskränkt. Kan det då vara skäl att låta den gamla, redan ordnade industrien dö bort i brist på ändamålsenligt forslingsmedel och i stället experimentera i de vestra bygderna med dels ett jordbruk, som klimatet lägger hinder för, dels med industri, som aldrig visat sig trifvas derstädes?

På den af ombuden för Jemtland äfvenledes berörda strategiska sidan af frågan vill jag ej synnerligen inlåta mig; men får dervid blott anmärka, att freden är det normala tillståndet och kriget undantagsförhållande; att det förefaller mig föga troligt, att en österifrån kommande fiende skulle välja den mest svåra och trånga passage för att intränga i riket, som väl vore i Helsinglands och Medelpads starkt kuperade landskap; men att huru härmed än må vara, så torde det vara säkert, att om vi skola hafva råd att försvara oss, så måste vi också hafva råd att inrätta en jernväg *ändamålsenligt för de fredliga förvärfven, hvaraf medel till försvaret ytterst skola hemtas.*

Följderna af den ena eller andra sträckningen af stambanan genom Norrland skola säkerligen icke uteblifva att tydligen visa sig. Sålunda skulle mycket säkert en stambana, anlagd *i vestlig* och för Norrlands innebyggare och deras näringar otjenlig riktning, till följd af de dåliga resultat den skulle komma att lemna, afskräcka från vidare jernvägsbyggnad, då deremot en för norrländska bygdernas behof *ändamålsenligt* anlagd jernväg säkerligen skulle framte de allra bästa resultat och gifva lust och förmåga att på ett naturligt sätt, nemligen i mån som landet utvecklas genom sina brukbara tillgångar, utsträcka jernvägsbygandet i Norrland.

I följd af hvad jag här förut fått äran anföra och när jag känner den högst väsendtliga skilnad som råder emellan, å ena sidan, den ifrågasatta östra linien genom norra Helsingland med sina väl odlade bygder, sitt tjenliga klimat, talrik befolkning och betydliga industri samt, å andra sidan, de »vestra sträckningarne» och enkannerligen den ifrågasatta »Ramsjölinien», der vägen skulle komma att på sträckor af flera mil gå genom grusiga, sterila ödemarker, högt öfver hafvet i ett hårdt klimat.

der det saknas både folk och alla andra beting för människors uppehälle och trefnad, så föranledes jag att hos Riksdagen vördsamt anhålla, att Riksdagen behagade besluta att Norra stambanan skall från trakten af Hybo i vestra Helsingland ledas till granskapet af de i norra Helsinglands storbygd belägna sjöarne södra och norra Dellen samt genom Delsbo, Bjuråkers, Bergsjö och Hassela socknar samt Medelpad till någon punkt i närheten af Stödesjön, för att derifrån vidare ledas norrut till Ångermanelfven i den riktning, som kan varda bestämd.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles ödmjukligen.

Stockholm den 28 Januari 1875.

Julius Brun.

N:o 42.

Af Herr Frisk: Om beviljande af ett extra anslag å 60,000 kronor till husslöjdens befrämjande.

Det torde ej af någon vilja bestridas, att hittills i vårt kära fädernesland högst obetydligt blifvit gjordt å det allmännas sida för det uppväxande släktets undervisning i slöjdskicklighet. Jemföres hvad staten har för nämnda ändamål utgifvit och utgifver med hvad som därför anslås i en del andra stater, t. ex Würtemberg — der ock därför slöjdskickligheten är så allmänt spridd och står så högt mot hos oss — så torde man nödgas erkänna, att ganska ringa här blifvit uträttadt mot hvad det